

av **"Det forsvundne arkiv"**

102039

liv. Direktør Gunnar Schjelderup svarer direktør Lorentz Vogt.

Sam-
sente-
spellige
el ikke
ret en
a i in-
heller
orруп-
bruks-

ETON

te ham for
ett min-
n av tatt
sig skyldige
strien.

sovjet-Sam-
um ophevel-
nde tyde på
for videre-
av nærings-
fabrikkene
— og i Si-
or de er un-
nskelligheter
n av skade-
jernbane-
eles alvorli-
matproduk-

let

vi etter å
v matvarer,
ikkerhetstil-
noden. Man
betydningen
i den ideolo-
ne lagrene
at man kan
ffensiv med
om man kan
jemme som
idsintensitet

nveldet sett
De laget alt,
er, fra trak-
er, kaaseroller.
ned det inn-
ets virkelige
ket.

t etater man
ver. Det er i
ter de venn-
estfrie og ær-
store rus-
ge århundre
bønder som
sanne styr-

Direktør Lorentz Vogt rettet i «Tønsbergs Blad» for onsdag 28. april et angrep på Nevnden for Industri og Omsetning, og slutter artikkelen med et angrep på Christiania Spigerverk og undertegnede, som selskapets direktør og samtidig medlem av nevnden. Da jeg har vært bortreist i England i 10 dager og først fikk artikkelen etter min hjemkomst 8. mai, har det ikke vært mulig å svare før.

Det er riktig som direktør Vogt fremholder at Christiania Spigerverk i 1941 tok opp drift ved vår lille jernmalforekomst Melsingset ved Sundalsfjorden. Likeledes at det blev beskjeftiget 30 å 40 mann og at malmen blev smeltet i Bjølvefossen og rujernert videre forarbeidet ved Spigerverket.

Fremstillet i utdrag på denne måte høres jo saken nokså sensasjonell ut. Saken ligger slik an:

Vårt datterselskap Norsk Blikvalseverk, som beskjeftiget vel 400 arbeidere og funksjonærer hadde i 1930-årene helt frem til 9. april 1940 fått over 90 pct. av sitt jernråstoff fra Frankrike og England.

Efter invasjonen opstod et meget vanskelig forsyningsproblem for Norsk Blikvalseverk, hvis produksjon helt overveiende gikk til den norske hermetikkindustri, melkefabrikkene og en rekke innenlandske små forbruk.

Nevnden for Industri og Omsetning blev opnevnt 3. mai 1940 med det formål å holde produksjons- og arbeidslivet i industri og omsetning oppe.

Efter okkupasjonen viste det sig høsten 1940 praktisk talt umulig å skaffe jernråstoff til Blikvalseverket — de såkalte platiner — og en kom tilslutt, efter samråd med Forsyningsdepartementet, til at Spigerverket måtte se å greie en vesentlig del av disse leveranser.

Som konklusjon på de undersøkelser som blev foretatt i den anledning fremkom man med det forslag at man skulde ta fattig, vanadiumholdig jernmalm i stykkform fra Melsingset Grube, smelte denne malm ved Bjølvefossen, hvor flere ovner og over 100 mann var blitt arbeidsledige, og derved skaffe det nødvendige rujern til Spigerverket. Vi hadde nemlig helt siden 1928 produsert vanadiumholdig rujern og utskilt de 0.5 pct. vanadium som biprodukt, mens resten — altså jernet — blev valset ut.

På denne måte blev ikke bare de 30—40 mann direktør Vogt nevner satt i arbeid, men Bjølvefossen kunde beskjeftige en rekke av sine folk og Blikvalseverket slapp å avskjedige de fleste av sine.

Det er riktig at Tyskland på denne måte i likhet med ferrosilicium, ferrokrom og ferromangan fra Norge også fikk vanadiumslag, men det kan berolige direktør Vogt og leserne at mens Spigerverket gjennemsnittlig i 1937—39 hadde produsert og eksportert 72 tonn vanadium årlig, så var våre gjennomsnittlige leveranser for eksport til Tyskland under krigen 63 tonn årlig.

Efter offisielle engelsk/amerikanske rapporter fremstillet tyskerne selv ca. 1.500 tonn reit vanadium årlig av tyske råstoffer.

Grubedriften i Melsingset blev nedlagt efter 1 års drift, da det lykkedes å skaffe platiner til Blikvalseverket fra Tyskland. Tyskerne protesterte ikke mot nedleggelsen, — vel det beste bevis for hvor lite betydning vår beskjedne vanadiumproduksjon hadde i forhold til deres egen svære hjemmeproduksjon.

For at direktør Vogt og leserne skal få et korrekt bilde av Spigerverkets innstilling til tyske leveranser må det være oss tillatt å nevne endel faktiske opplysninger.

9. april hadde Spigerverket inne 1200 tonn i ordre av granatstål for den norske hær og marine og deraf fantes 300 tonn på lager ferdig til avsendelse. Dette granatstål blev i løpet av april måned, efter ledelsens ordre, i stillhet overdekket med skrapjern og lå «begravet» til krigens slutt.

Videre tok vi allerede i mai 1940 den beslutning ikke å levere jernbaneskinner som før til de norske statsbaners anlegg, da vi anså såvel Sørlandsbanen som Nordlandsbanen som strategiske baner. Istedenfor 6.500 tonn jernbaneskinner årlig leverte vi derfor under okkupasjonsårene kun ca. 2.500 tonn til vedligehold på gamle baner samt Aker forstadsbaner.

Mens Christiania Spigerverk i de siste år før krigen hadde oparbeidet en eksport på 6—7000 tonn kvalitetsstål greide vi å redusere dette kvantum til noen få hundre tonn første år og 0 de etterfølgende okkupasjonsår.

Vi hadde en sterk pågang av tyskerne for leveranser av spader og annen håndredskap til Tyskland,

men greide å undgå enhver slik eksport.

Under stor risiko gjemte vi dessuten 1000 tonn valsetråd, som fikk en stor betydning efter frigjøringen.

Videre er det muligens av interesse for leserne å vite at Spigerverket helt fra sommeren 1940 meddelte at vårt verk ikke egnet sig for kvalitetsstål eller rustningstålproduksjon. Dette resulterte i 1942 i at en kommisjon fra Rikakommisariatet og NS tok saken opp, men med negativt resultat, og høsten 1943 kom det opp en spesiell teknisk kommisjon fra Herman Göring Werke for å påtvinge oss en leveranse på 15.000 tonn granatstål. Da det blev opdaget at vi selvsagt kunde lage og hadde laget dette materiale, gikk det i høy grad på livet løs, og det var kun en «hvit» tyskers inngripen som hindret katastrofe. Resultatet blev et kompromis, hvorefter vi skulde levere ca. 1000 tonn ulegert stål til et annet norsk verk. Efter samråd med dette verk greide vi å sabotere leveransene så selv ikke en proveleveranse fant sted.

Tilslutt kan det muligens ha sin interesse for leseren å vite at Spigerverkets produksjon gjennom okkupasjonsårene ved planmessig sabotasje sank gjennomsnittlig med ca. 30 pct. efter et intimt illegalt samarbeide mellem ledelsen og funksjonærenes og arbeidernes tillitsmenn. Først i 1947 lykkedes det oss å få produksjonen opp igjen på 1939's høide.

Vi håper at direktør Vogt og leserne av hans artikkel av ovennevnte får et noe annet bilde av Spigerverket under krigen — og vi kan tilføie at politiet forlengst er gjort bekjent med forholdet.

Det kan opplyses at det ikke var noen ukjente menn som hente nevndens arkiv. Dette blev i sin helhet overført til Forsyningsdepartementet 8. mars 1941.

Oslo, den 10. mai 1948.

Gunnar Schjelderup.

For et halvt år siden blev den tauet hit med trukket aksel. Den eier det, og har bruk «Den røde fane», greide å reparere skaden ved egne hender.

«Kort tid etter haverte også en av brukets andre biler, den fikk ødelagt dekkene. Disse to biler var ute av bruk gjennom hele vinteren.» Formannen i «Den røde fane», karn. Tsjeban, hadde forgjeves henvendt